

RIGHT TO REPAIR

สิทธิในการซ่อมสำหรับสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

แผนนโยบายและแผน สถาบันไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

Freepik

ปัจจุบันผู้ผลิตสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่นิยมออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ชิ้นส่วนและส่วนประกอบทั้งหมดยึดติดเป็นชิ้นเดียวกันแบบถาวร ซึ่งเมื่อสินค้าเกิดการชำรุด ผู้บริโภคจะไม่สามารถถอดชิ้นส่วนเพื่อซ่อมแซมสินค้าได้ด้วยตนเองและต้องส่งสินค้าไปซ่อมที่ศูนย์บริการหลังการขาย

อย่างไรก็ตาม การส่งสินค้าเพื่อซ่อมแซมมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงโดยมีราคาใกล้เคียงกับการซื้อสินค้าใหม่ ทำให้ผู้บริโภคอาจเลือกซื้อสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ใหม่แทนการซ่อมแซม การตัดสินใจดังกล่าวจะทำให้เกิดการทิ้งสินค้าที่ยังไม่หมดอายุการใช้งานและนำไปสู่ปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามมา โดยรายงาน Global E-waste Monitor 2020 ของ The United Nations University¹ ได้แสดงให้เห็นว่า ปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นจาก 53.6 ในปี 2019 เป็น 74.7 ล้านเมตริกตัน ในปี 2030 ซึ่งหากขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้งานแล้วไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ในอนาคตอันใกล้

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการซ่อมแซมสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์รวมถึงปัญหาขยะจากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่อาจเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลในอนาคต รัฐบาลในหลายๆ ประเทศจึงออกประกาศบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) กับสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

¹ <http://ewastemonitor.info/>

กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ของประเทศต่าง ๆ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการออกกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ของหลาย ๆ ประเทศต่างก็มีข้อถกเถียงหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้เชี่ยวชาญบางส่วนได้ให้เหตุผลว่า การบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) นั้น จะทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของอุปกรณ์หากผู้บริโภคสามารถซ่อมแซมสินค้าเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง ในขณะที่ ผู้บริโภคกลับมองว่าการบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) จะทำให้ผู้ผลิตต้องทำการผลิตสินค้าหรืออุปกรณ์ให้ผู้ใช้งานสามารถซ่อมแซมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้ง่ายขึ้นตามข้อบังคับและเป็นการลดการผูกขาดในสิทธิการซ่อมแซมสินค้า

สำหรับสหภาพยุโรปได้มีการบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) แล้วเมื่อต้นเดือนมีนาคม 2021 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้งหมด 27 ประเทศ โดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้บริษัทผู้ผลิตสินค้าตู้เย็น เครื่องซักผ้า ทีวี เป่าผม และโทรทัศน์ในสหภาพยุโรปต้องเพิ่มอายุการใช้งานของเครื่องใช้ไฟฟ้า จัดเตรียมอะไหล่สำรองสำหรับการซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าในระยะ 10 ปี รวมถึงเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ผลิตและวางจำหน่ายหลังจากกฎหมายใหม่บังคับใช้จะต้องแนบคู่มือการบำรุงรักษา

และการซ่อมแซมสินค้าด้วย และในอนาคตสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) อาจครอบคลุมไปถึงสมาร์ทโฟน แล็ปท็อปและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ขนาดเล็กอื่นๆ ด้วยเช่นกัน²

นอกจากนี้ กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ยังเป็นส่วนหนึ่งของแผนการดำเนินงานตามนโยบายกรีนดีล (European Green Deal) ของสหภาพยุโรปที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียน และเกิดการใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวอย่างการใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ในสหภาพยุโรป³

1) ออสเตรีย ผู้บริโภคสามารถยื่นขอเงินช่วยเหลือในการซ่อมสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ โดยจะได้รับเงินสนับสนุนสูงสุด 100 ยูโรต่อครัวเรือนและต่อปี ซึ่งครอบคลุมค่าแรงในการซ่อมแซมมากถึง 50%

Freepik

² <https://www.sdgmove.com/2021/03/16/eu-right-to-repair/>

³ <https://repair.eu/news/right-to-repair-is-blossoming-all-over-europe/>

2) **ฝรั่งเศส** ตั้งแต่เดือนมกราคม 2021 เป็นต้นไป ผู้บริโภคจะสามารถเข้าถึงคะแนนความสามารถในการซ่อมแซมของสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องตัดหญ้า สมาร์ทโฟน เครื่องซักผ้าและโทรทัศน์ได้ ทั้งนี้ เกณฑ์การให้คะแนนจะประกอบไปด้วย ความสะดวกในการถอดประกอบ คู่มือการซ่อม ความพร้อมของอะไหล่และราคาอะไหล่ โดยคะแนนดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงความยากง่ายในการซ่อมแซมสินค้า นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังได้ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการจัดเก็บและการขายสินค้าที่ผ่านการใช้แล้วที่ดำเนินการโดยกิจการเพื่อสังคมด้วย

3) **รัฐ Thuringia ของเยอรมนี** ผู้บริโภคสามารถได้รับเงินคืนบางส่วนผ่านโบนัสการซ่อม (Repair Bonus) เมื่อซ่อมแซมผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง โดยผู้บริโภคสามารถเบิกค่าซ่อมได้สูงสุด 100 ยูโร โดยโบนัสการซ่อม (Repair Bonus) นี้จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการซ่อมแซมผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค

ส่วน**สหราชอาณาจักร** นั้น ก็ได้มีการออกกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) และมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2021 ที่ผ่านมา โดยผู้ผลิตจะต้องสำรองอะไหล่เครื่องใช้ไฟฟ้าไว้ให้ผู้บริโภคด้วย ทั้งนี้ เป้าหมายของกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) คือ การยืดอายุของผลิตภัณฑ์ได้ถึง 10 ปี⁴

นอกจากนี้ ยังมีประเทศ**ไอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก มอลตา เนเธอร์แลนด์ โปแลนด์ สโลวีเนีย ฟินแลนด์และสวีเดน** ที่ได้ออกประกาศเพื่อปรับลดภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับสินค้ามือสองบางรายการอีกด้วย⁵

ในขณะที่**สหรัฐฯ** นั้น เมื่อเดือนกรกฎาคม 2021 ที่ผ่านมา คณะกรรมการการค้าของสหรัฐฯ (Federal Trade Commission: FTC) ได้โหวตร่างกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งมีมติเป็นเอกฉันท์ในการผลักดันให้ผู้บริโภคได้รับสิทธิในการซ่อมอุปกรณ์ของตนเอง ทั้งนี้ คาดว่ากฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) จะมุ่งเน้นบังคับใช้กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และลดการผูกขาดการซ่อมของบริษัทผู้ผลิต⁶

⁴ <https://www.globalcompliancenews.com/2021/08/05/eu-and-united-kingdom-uk-implements-new-right-to-repair-rules-for-household-products-to-align-with-eu-ecodesign-requirements210721/>

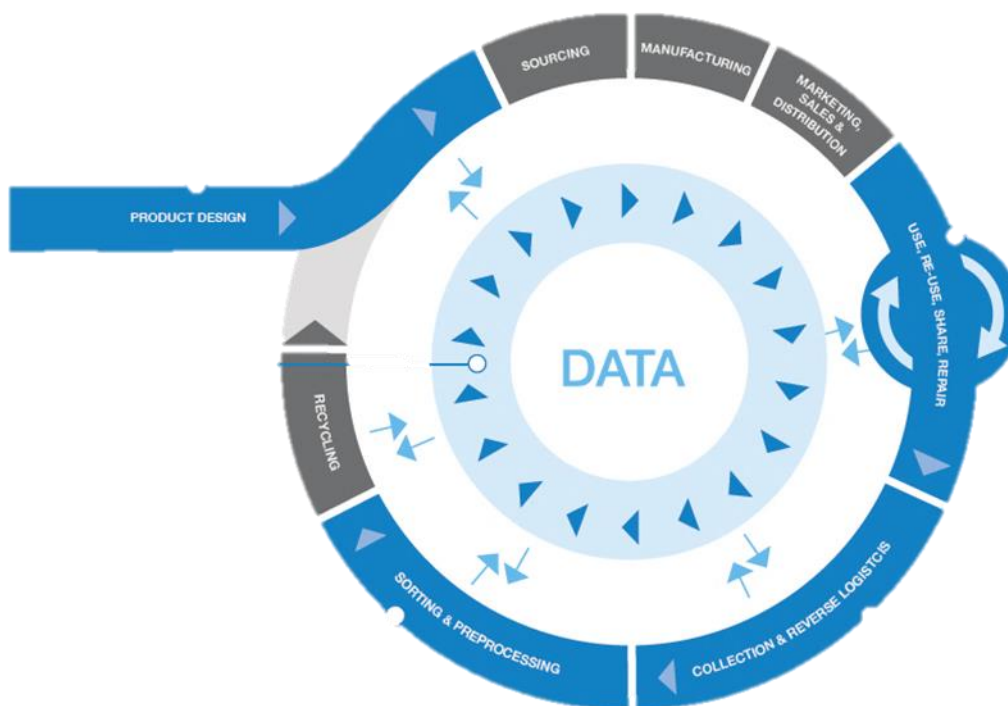
⁵ <https://www.pwc.nl/en/topics/sustainability/green-deal-monitor/green-deal-monitor-8.html>

⁶ <https://www.nytimes.com/2021/07/21/us/politics/phones-right-to-repair-FTC.html>

Lifecycle ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 1 Lifecycle ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

ที่มา: Accenture และ The Platform for Accelerating the Circular Economy (PACE)

จากภาพแสดงให้เห็นถึง Value chain หรือ Lifecycle ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยเริ่มจากการออกแบบสินค้า (Product Design) สำหรับกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) นั้น ได้กำหนดให้ผู้ผลิตต้องออกแบบสินค้าให้มีอายุการใช้งานที่ยาวนานมากขึ้นและสินค้านั้นสามารถแกะซ่อมได้โดยง่ายจากนั้นผู้ผลิตต้องจัดหาวัสดุที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นหรือคิดค้นวัสดุใหม่ๆ (Sourcing) เพื่อนำมาผลิตสินค้า (Manufacturing) ให้มีความคงทนต่อการใช้งาน รวมไปถึงการสำรองอะไหล่ให้ผู้บริโภคด้วย และหากสินค้าเกิดการชำรุดระหว่างใช้งาน ผู้บริโภคก็สามารถซ่อมแซม (Repair) สินค้านั้นได้ด้วยตนเองผ่านการศึกษาคู่มือการซ่อมแซมที่แนบมากับสินค้า

นอกจากนี้ หากสินค้าหมดอายุการใช้งานแล้ว สินค้าดังกล่าวจะต้องถูกจัดเก็บอย่างเหมาะสม (Collection) และนำไปแยกชิ้นส่วนเพื่อนำวัสดุที่ใช้ได้กลับเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ (Recycling) ในขณะที่ชิ้นส่วนที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้นั้น จะต้องถูกจัดการอย่างเป็นระบบ

กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) กับประเทศไทย

ปัจจุบัน การออกกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ได้มีผลบังคับใช้แล้วสำหรับประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักร ขณะที่ สหรัฐฯ เองก็กำลังเตรียมจะออกกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) เพื่อบังคับใช้สำหรับสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ด้วยเช่นเดียวกัน และกฎหมายดังกล่าวอาจทำให้ผู้ผลิตต่างชาติที่ต้องการจำหน่ายสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักรต้องปฏิบัติตามกฎหมายนี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น สิ่งที่ผู้ผลิตไทยต้องทำก็คือ ผลิตสินค้าให้ตรงกับเงื่อนไขสิทธิในการซ่อมก่อนที่จะวางจำหน่ายสินค้าในสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักร

อย่างไรก็ตาม ในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไทยนั้นมีทั้งผู้ประกอบการชาวต่างชาติและผู้ประกอบการสัญชาติไทย สำหรับผู้ประกอบการชาวต่างชาติที่มาตั้งฐานการผลิตในไทยนั้น อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสินค้าให้เป็นไปตามที่บริษัทแม่กำหนดเท่านั้น ในขณะที่ผู้ประกอบการสัญชาติไทยต้องทำตั้งแต่การออกแบบสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ให้มีอายุการใช้งานที่ยาวนานมากขึ้นและง่ายต่อการซ่อมบำรุงสินค้าได้ด้วยตัวเอง ต้องใช้วัสดุที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นหรือคิดค้นวัสดุใหม่ๆ เพื่อนำมาผลิตสินค้าให้มีความคงทนต่อการใช้งาน รวมไปถึงการสำรองอะไหล่ให้ผู้บริโภคและมีคู่มือการซ่อมแซมแนบไปกับสินค้าด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวอาจส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและนำไปสู่การปรับขึ้นราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

ในขณะที่ สิ่งที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำ คือ ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการไทยในการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าให้ตรงกับเงื่อนไขของสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ที่สหภาพยุโรปกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการผลิตภายใต้สิทธิในการซ่อม (Right to Repair) หรือการให้สิทธิพิเศษทางภาษี เช่น การนำค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการออกแบบและปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าไปลดหย่อนภาษี เป็นต้น โดยการสนับสนุนดังกล่าวจะสร้างแรงจูงใจให้แก่บริษัทผู้ผลิตในการปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair)

ทั้งนี้ การบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ในสหภาพยุโรปและสหราชอาณาจักรอาจเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางการปฏิบัติให้แก่ประเทศอื่นๆ ซึ่งในปัจจุบัน หลายประเทศทั่วโลกก็เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์แล้ว รวมถึงอาจนำไปสู่การออกนโยบายหรือมาตรการด้านสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) เพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานในการทำข้อตกลงการค้าเสรีในอนาคตด้วย

สำหรับประเทศไทยนั้น คาดว่าในอนาคต ภาครัฐไทยอาจมีการพิจารณาออกกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) เพื่อบังคับใช้ภายในประเทศ โดยเป็นไปตามแนวทางนโยบายทางการค้าของโลกที่มุ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมถึงยังสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ที่รัฐบาลไทยได้มีมติเห็นชอบเมื่อช่วงเดือนกรกฎาคม 2021 ที่ผ่านมามีด้วย⁷ ซึ่งแผนการขับเคลื่อนดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) นโยบายเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) และนโยบายเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยมุ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐจะต้องศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ด้วย และกำหนดมาตรการเยียวยาให้แก่ผู้ประกอบการ หากผู้ประกอบการได้รับผลกระทบจากการผลิตสินค้าตามกฎหมายดังกล่าว รวมไปถึงจนถึงการพิจารณาการออกมาตรการเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเลือกที่จะซ่อมแซมอุปกรณ์ด้วยตนเองมากขึ้น เช่น การให้เงินช่วยเหลือในการซ่อมสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือการได้รับเงินคืนบางส่วนเมื่อซ่อมแซมผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง เป็นต้น

⁷ <https://www.bangkokbiznews.com/tech/948575>

สรุป

กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ที่มีการบังคับใช้สำหรับการผลิตสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์นี้ เป็นกฎหมายใหม่ที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถซ่อมแซมสินค้าด้วยตนเองหรือสามารถหาช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายขึ้น

และแม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้งานที่สินค้ามีอายุการใช้งานที่ยาวนานมากขึ้น หรือด้านการซ่อมแซมที่ผู้บริโภคสามารถหาอะไหล่เพื่อซ่อมแซมสินค้าได้ง่ายขึ้นโดยทดแทนการเปลี่ยนสินค้าใหม่เมื่อผลิตภัณฑ์ชำรุด แต่อย่างไรก็ตามทางด้านความปลอดภัยนั้น ผู้บริโภคอาจได้รับอันตรายจากการซ่อมแซมสินค้าหากซ่อมแซมไม่ถูกวิธี

ขณะเดียวกัน ในมุมมองของผู้ผลิต จะพบว่าการบังคับใช้กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ทำให้ผู้ผลิตต้องแบกรับความเสี่ยงด้านต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ต้องสำรองชิ้นส่วนหรืออะไหล่ของสินค้าแต่ละชนิดเป็นระยะเวลาจนถึง 10 ปี

ต้องเปิดเผยข้อมูลการบำรุงรักษาสำหรับการซ่อมแซมอุปกรณ์ รวมไปถึงจนถึงปัญหาการถูกลอกเลียนแบบสินค้าและการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาด้วย ซึ่งผู้ผลิตในประเทศหลาย ๆ ประเทศก็ได้ต่อต้านการออกกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายนี้

สุดท้ายนี้ กฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) จะเป็นหนึ่งในแนวทางการลดผลกระทบจากการผลิตและการบริโภคสินค้า รวมถึงลดปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการที่กฎหมายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้นั้น ภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องมีการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการให้องค์ความรู้ การอบรมวิธีการซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าด้วยตนเองเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถซ่อมแซมสินค้าได้อย่างถูกวิธีและไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงภาครัฐอาจให้สิทธิพิเศษทางภาษีแก่ผู้ผลิตเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ผลิตในการปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายสิทธิในการซ่อม (Right to Repair) ด้วย